BIURO REDAKCYI
Ulica Górnych Młynów, Nr. 122.

Przedpłata dla prenumerujących Przegląd lékarski wynosi:
rocznie 2 złr w. a.
półrocznie 1 złr. w. a.

DWUTYGODNIK HIGIJENICZNY

Organ Towarzystwa lékarskiego krakowskiego i Towarzystwa lékarzy galicyjskich we Lwowie.
Poświęcony Higijenie publicznéj i prywatnéj, oraz sprawom Organizacyi służby zdrowia i stosunkom Zawodu lékarskiego.
Wydawany pod redakcyją
Doc. Dr. Grabowskiego i Prof. Dr. Janikowskiego
W KRAKOWIE.

Wychodzi w Krakowie dwa razy na miesiąc, w objętości ½ arkusza.

Przedpłata na sam Dwutygodnik higijeniczny wynosi:
w Krak. rocznie 2 zła. 20 c
„ półrocz. 1 zła. 10 „
z przesył. rocznie 2 zła. 50 „
„ półrocz. 1 zła. 25 „

Kilka słów o poprawieniu wód studziennych krakowskich.

Rzecz czytana dnia 24. marca 1876 na posiedzeniu Sekcyi higijenicznéj Tow. lék. krak. przez Dra J. Buszka, lékarza miejskiego w Krakowie.

Bardzo często dają się słyszeć głosy tak nielékarzy, jakotéż niekiedy samych lékarzy, że wodę studzienną w Krakowie mamy dobrą do picia i że dla tego nie zachodzi potrzeba sprowadzenia lepszéj zapomocą wodociągów, zwłaszcza że to narażałoby tylko zbytecznie gminę krakowską na ogromne wydatki. Jedyną zaś miarą do ocenienia dobroci wody do picia może być badanie téjże chemiczne i drobnowidowe.

Za składniki rozstrzygające o dobroci wody do picia uważają trójcę składników, a mianowicie: ilość chloru, kwasu azotowego i części stałych, pomijając już obecność amonijaku, kwasu siarkowodowego i przymieszek uorganizowanych, dostrzegalnych zapomocą drobnowida, które bezwarunkowo robią wodę niezdatną do picia.

Chlor ma pośrednio takie znaczenie dla jakości wody, jak chlorki dla ustroju ludzkiego w czasie gorączki, a mianowicie świadczy o przesiąkaniu pomyjów wód kloacznych i innych, które unoszą z sobą w warstwy ziemi części organiczne ulegające rozkładowi; obecność jego wszelako nie ma oczywiście tego znaczenia tam, gdzie w warstwach ziemi są pokłady soli kuchennéj. Prawie zawsze w parze z chlorem idzie ilość kwasu azotowego (czyli saletrzanego NO_5). Ten bezpośrednio wskazuje, że przez ściany studzien przenikają części organiczne rozkładowe. Wreszcie ilość części stałych wyraża ilość składników wody w ogóle dających się wyługować z ziemi, a tém samém przenikających razem z płynami dziurki warstw gruntu.

W roku 1870 i 1871 Dr Olszewski, docent chemii w Uniwersytecie Jagiellońskim dokonał rozbioru wody z Rudawy, z Wisły przed Rudawą i 59 studzien rozrzuconych po całém mieście Krakowie [1]). Chcąc uwidocznić, jak wiele brak jeszcze wodom studziennym krakowskim, ażeby mogły odpowiedzieć wymogom, które ustanowił Zjazd higijeniczny Brukselski w roku 1853 pod względem wody stosownéj do picia, albo tym, któremi kierował się Dr. Ziurek, gdy oceniał studnie powierzchowne berlińskie, pozwalam sobie przytoczyć poniżéj najpiérw, jakie granice postanowił Zjazd Brukselski i Dr. Ziurek dla ilości chloru kwasu azotowego (czyli saletrzanego NO_5) i części stałych; następnie zaś wyliczę wszystkie wody studzienne rozbiérane przez Dra Olszewskiego w kolei, jaka im przypada według ilości chloru i zanieczyszczeń ciałami roślinnemi albo amonijakiem lub kwasem siarkowodowym. Wprawdzie Dr. Olszewski oznaczył tylko w 10 studniach obok ilości chloru i kwasu azotowego (NO_5) ilość części stałych; lecz znajomość tych dwóch składników daje nam chociaż w przybliżeniu obraz całkowitego składu wody wszystkich studzien przez niego rozbiéranych, jeżeli ilość chloru w ogóle ma nam posłużyć za miarę dostawania się do studzien części ulegających rozkładowi.

L. porz.	Położenie studni.	Chlor.	Kwas azotowy.	Części stałe.	Uwaga.
	Kongres Bruks. 1853	0.0173	0.01	0.5	
	Ziurek			0.3575	
1	Wisła powyż. Rudawy	0.005673	ślad	0.142516	
2	Rudawa	0.007		0.143	
3	Obserwatoryjum	0.017375	0.069	0.651936	
4	Ogród Strzelecki	0.021	0.29	0.832	
5	Kleparz (Szarytki)	0.028	0.039	0.8	
6	Klinika	0.049644	0.0984	0.774932	
7	Lubicz 1	0.063	0·106	1.592	
8	Plac św. Ducha	0.063	0.059	1.118	
9	Hotel Lwowski	0.071	0.096	1.308	
10	Studnia na Skałce	0.071	0.164	0,675	
11	Rynek kleparski	0.081558	0.08528	0.831629	
12	Ul. Floryjańska	0.088	0.121		
13	„ Mikoł. 443 (Domin.)	0.093	0.1		
14	Hotel Saski	0.106	0 144		
15	Studnia p. kośc. Marjac.	0.134	0.025		
16	Mały Rynek	0.134	0.156		
17	„ „	0.138	0.178		
18	Hotel Drezdeński	0.145	0.175		
19	„ pod Różą	0.152	0.196		
20	Plac Szczepański	0.154	0.075		
21	Rynek 21 (Potocki)	0.155	0.019		
22	Hotel Drezdeński	0.155	0.025		
23	Rynek 30 (Helcel)	0.156	0.2		
24	Ulica Długa 38	0.163	0.229		
25	Studnia na Zamku	0.164	0.19		
26	„ przed św. Wojc.	0.169	0.		
27	Gimnazyjum św. Anny	0.177	0.013		
28	Akademija Umiejętności	0.177	0.137		
29	Ulica Széroka	0.188	0.249		
30	Studnia przed Krzyszt.	0.190063	0.13468	1.276401	
31	Rynek 13 (Wentzel)	0.191	0.2		
32	Rynek 8 (L. Feintuch)	0.194	0.193		
33	Rynek 36 (Krywult)	0.194	0.2		
34	Rynek 29 (Walter)	0.194	0.298		
35	Szpital św. Łazarza	0.202	0.109		
36	Biblijoteka Jagiellon.	0.208	0.141		
37	Kolegijum fizyczne	0.212	0.119		
38	Ulica Széroka	0.219	0.296		
39	Zakład chemiczny	0.223398	0.162	1.579502	
40	Klasztór Wizytek	0.227	0.386		
41	Szpital na Zamku	0.230	0.426		
42	Grodzka 74 (Strzelbicki)	0.230	0.092		
43	Stradom (cło)	0.227	0.236		
44	Technika	0.237	0.019		
45	Szpital na Zamku	0.241	0.452		
46	Kolegijum prawnicze	0.255	0.031		
47	Rynek na Kaźmierzu	0.389	0.299	2.166	
48	Koszary na Piasku	0.092196	0.03285	1.069133	ziela roślinne mikrosk.

[1]) Rozbiór chemiczny wód studziennych i rzecznych krakowskich. Kraków 1871.

L. porz.	Położenie studni.	Chlor.	Kwas azotowy.	Części stałe.	Uwaga.
49	Wolska (Olejarnia)	0.142	0.115		NH_3 m. ś.
50	Rynek 45 (Szara kam.)	0.222	0.243		m. śl,
51	Karmel. 143 (Mazal)	0.039		1.374	H_2S ś.
52	Magistrat	0.230	0.223		m. śl.
53	Rynek 51 (Rappaport)	0.250	0.256		m. śl.
54	Rynek 49 (Hess)	0.128	0.156		zn. śl.
55	Kaźmierz 69	0.247	0.14		zn. śl.
56	Bernardyni.	0.19	0.062	1.699	zn. śl.
57	Kaźmierz 79	0.301	0.		zn. śl.
58	Kaźmierz 79	0.305			zn. śl.
59	Ulica Széroka	0.425	0 125		zn. śl.
60	„ Miedziana	0.662	0.327		zn. śl.
61	Plac Miedziany	0.779	0.655		zn. śl.
62	Ulica Kierkowa	0.435	0.137		b. zn. śl.

Jak widać z powyższego zestawienia wody z Obserwatoryjum, z ogrodu Strzeleckiego, z zabudowań Sióstr Miłosierdzia na Kleparzu i z Kliniki zaledwie w dalekiém przybliżeniu są znośne do picia; zresztą zaś tak w samym rynku, jak głównie na Kaźmierzu zanieczyszczenie wód studziennych dochodzi do bajecznych granic, tak dalece, że wody w ulicy i na Placu Miedzianym i w ulicy Kierkowa zawiérają do 700 razy więcéj chloru, niż go zawiérać powinny, obok bardzo znacznego śladu amonijaku. Nie ulega przeto najmniejszéj wątpliwości, że wody studzienne krakowskie bezwzględnie są złe do picia i naglącą jest już od dawna potrzebą, ażeby je poprawić, jeżeli nie zastąpić wodą dobrą sprowadzoną zapomocą wodociągów.

Zastanawiając się bliżéj nad przyczyną téj szkodliwości dla zdrowia mieszkańców, cierpianéj z niesłychaną dotąd obojętnością w Krakowie — gdzie grunt składa się z warstwy nasypiska czarnego, grubego 2 do $2\frac{1}{2}$ sążnia (3.5—4.4 metra), pod nią leżącéj warstwy siwego iłu, grubéj 1—$1\frac{1}{2}$ sążnia (1.8—2.7 metra) i głębszéj warstwy piasku najpiérw drobno a potém grubo ziarnistego grubéj na kilka stóp,— to musimy przyjść do przekonania: że źródło téjże tkwi w części w samych ścianach i nakrywach studzien w części w niestosowném ich położeniu. Bardzo często ściany studni stanowi cembrzyna drewniana, obok niéj wykopany jest w pobliżu dół kloaczny i śmietnikowy wcale nie murowany, tuż koło studni biegnie rynsztok dla ścieków niekiedy wyżéj od oprawy studziennéj, w wielu miejscach studnie nawet nie są nakryte, tylko wiadrem czerpie się z nich woda. Takie warunki są zwyczajną i prawie powszechną przyczyną zanieczyszczenia wód studziennych krakowskich.

Ośmielam się przeto wnosić, aby który z Szanownych Członków Tow. lék. zasiadających w Komisyi sanitarnéj gminy krakowskiéj poddał pod światłą rozwagę téjże komisyi sprawę wód studziennych krakowskich, aby jak najsurowiéj przestrzegano i dopilnowano tego:

1) żeby Magistrat miał wiadomość o każdéj świéżo kopanéj i o naprawie każdéj zepsutéj studni;

2) aby Magistrat polecił zbadać chemicznie i drobnowidowo dokładnie każdą wodę studzienną, która już w skutek grubszych prób chemicznych okaże się podejrzaną;

3) aby Magistrat nakazał każdą studnię świéżo kopaną zbudować na cemencie aż do warstwy piasku gruboziarnistego, a stare potrzebujące naprawy, albo wzkazane na takową skutkiem rozbioru chemicznego aż poniżéj warstwy iłu;

4) aby rynsztoki miały należyty spadek i jak najdaléj od oprawy studziennéj przebiegały;

5) aby doły kloaczne o ile możności były na cemencie murowane i studnie jak najdaléj od nich kopane;

6) aby oprawa studzienna była na cemencie obmurowaną i miała pewne wzniesienie nad poziom podwórca, żeby z wierzchu powstrzymać dopływ wód ściekowych do studzien;

7) aby nakrywa studzienna była szczelną ze wszystkich stron, żeby kurz a tém samém i zarodniki organiczne nie miały przystępu do wody;

8) aby badanie wód studziennych chociaż z grubsza zarządzać od czasu do czasu;

9) wreszcie aby co rok na wiosnę były studnie wypompowane.

Projekt dozoru policyjno - lékarskiego nad nierządem (prostytucyją) w Galicyi i W. Ks. krakowskiém.

Wypracowany na wniosek c. k. Rady zdrowia krajowéj przez Dra **Zygmunta Riegera**, członka téjże Rady.

(Ciąg dalszy.)

D. Regulamin zachowania się dla nierządnic.

§. 31. Każda kobiéta, chcąca oddawać się nierządowi publicznemu, winna stawić się osobiście w biurze policyjno-lékarskiém Policyi lub Magistratu, które po sprawdzeniu jéj stanu zdrowia i dopełnieniu potrzebnych formalności wpisze ją do księgi i doręczy jéj książeczkę zdrowia.

§. 32. Dozwala się nierządnicom zamieszkiwać wszelkie dzielnice miasta, tylko nie w najbliższém sąsiedztwie zakładów naukowych publicznych i większych prywatnych i nie tuż obok kościołów i klasztorów.

§. 33. Jeżeli w jéj mieszkaniu znajdują się okna wiodące na ulicę na poziemiu (parterze), na I lub II piętrze, nie wolno takowych nigdy całkowicie otwiérać, i tylko zapomocą górnych szyb lub lufcików mają być przewietrzane.

Jeżeli naprzeciwko w ulicy znajdują się domy zamieszkałe, okna te powinny być tak w dzień jak w nocy nieprzejrzystą zasłoną okryte.

§. 34. Nie wolno jest przesiadywać w oknach, ani téż stać w bramach, lub drzwiach wchodowych domów.

§. 35. Każda nierządnica zarejestrowana otrzymuje przy wpisie jeden egzemplarz niniejszego regulaminu i książeczkę zdrowia, którą na żądanie odwiédzających ją mężczyzn obowiązaną jest okazywać.

§. 36. Nie wolno jéj zdradzać tajemnicy nazwiska odwiédzających ją mężczyzn z wyjątkiem Władzy.

§. 37. Nie wolno jéj od tychże podstępem lub siłą wyłudzać datków pieniężnych lub innych.

§. 38. Obowiązaną jest stawiać się osobiście w biurze lékarza do oględzin dwa razy na tydzień w godzinach i dniach w jéj książeczce wymiénionych razem z książeczką.

§. 39. W razie gdy zachoruje obłożnie, winna o tém w przededniu oględzin swoich zawiadomić biuro.

§. 40. W czasie przypadającéj na ten dzień regularności czyli peryjodu (czyszczeń miesięcznych) winna się stawić mimo to, a lékarz orzeknie o dniu następnych oględzin.

§. 41. Do oględzin winna się każda stawić z ciałem czystém i w czystéj bieliźnie; zaniedbanie tego przepisu pociągnie za sobą odpowiednią karę.

§. 42. Nierządnica, która nie stawi się dobrowolnie do oględzin, ma być przymusem przystawioną i w razie, gdy się nie usprawiedliwi, ulegnie karze policyjnéj.

§. 43. Nie wolno na ulicach lub w innych miejscach publicznych wabić mężczyzn ruchem lub słowem, znajdować się w ubraniu nieprzyzwoitém i zachowywać się w ogóle w sposób zwracający na siebie uwagę.

§. 44. Kobiéta rejestrowana, która czy to przez zamęście, czy téż dla poprawy opuścić chce ten tryb życia, winna zgłosić się w biurze i żądać wykréślenia jéj z listy, podając okoliczności, które ją do tego skłaniają.

§. 45. Nie wolno nierządnicy wydalić się z miejsca zamieszkania na dłużéj, niż na dwa dni, nie zawiadomiwszy o tém biura osobiście; jak również za powrotem winna się natychmiast zgłosić do biura.

Nierządnice wykraczające przeciw temu postanowieniu, jak również wydalające się pozornie, ażeby się uchylić od oględzin, ulegną karze, skoro rzecz zostanie sprawdzoną.

§. 46. Nie wolno zarejestrowanym nierządnicom używać w mieszkaniach swoich do usługi dziewcząt niżéj lat 16, jak również przechowywać u siebie dzieci płci obojéj pod jakimkolwiek pozorem, z wyjątkiem dzieci własnych i to pod warunkiem, jeżeli jéj majątkowe stosunki i urządzenie mieszkania nie narażają dzieci tych na gorszący przykład.

§. 47. O każdéj zaszłéj zmianie pomieszkania nierządnica obowiązaną jest w ciągu 24 godzin donieść do biura policyjno-lékarskiego.

§. 48. We wszystkich sprawach dotyczących jéj stanowiska winna się nierządnica udawać do biura sanitarnego Policyi lub Magistratu w miejscu jéj zamieszkania.

(Dokończenie nastąpi.)

Z SEJMU.

Posiedzenie XVIII (5/4). Przedłożenie Wydziału kraj. o kollaudacyi szpitala w Kulparkowie odesłano do komisyi budżetowéj.

Posiedzenie XIX. (7/4) Ponowiono ustawę uchwaloną 28. maja 1875 przeciw pijaństwu.

Posiedzenie XX. (8/4) P. Zucker przedkłada imieniem komisyi budżetowéj sprawozdanie w przedmiocie robót wykonanych w gmachu szpitala kraj. we Lwowie w roku 1874 i 1875 tudzież o kredytach dodatkowych na dalsze roboty. Komisyja wnosi: 1) aby zatwierdzić roboty już zarządzone, a na pokrycie kosztów tych robót otworzyć Wydziału kraj. na rok 1876 kredyt dodatkowy w kwocie 27.546 złr. 32. ct.; 2) aby na pokrycie kosztów robót, dopiéro wykonać się mających, udzielić Wydziału kraj. kredyt dodatkowy na rok 1876 w ilości 6988 złr. a wstawić do budżetu na rok 1877 jako nadzwyczajny wydatek kwotę 4.500 złr. Wnioski te, po przemowie p. Antoniewicza o potrzebie kontroli administracyjnéj, przyjęto.

P. Weigel zdawał sprawę imieniem komisyi budżetowéj o wniosku Wydziału krajowego względem udzielenia szpitalowi św. Zofii dla ubogich dzieci we Lwowie pożyczki 10.000 złr. Komisyja wnosi: 1) udzielenie bezprocentowéj pożyczki z funduszu krajowego w żądanéj kwocie. Pożyczka ta ma być zahipotekowaną na budynku wystawić się mającym z obowiązkiem zwrotu gdyby albo szpital istnieć przestał albo gdyby nie przyszła do skutku mająca się zawrzeć ugoda o przyjmowanie ze szpitala

głównego we Lwowie pewnéj ilości dzieci do léczenia w szpitalu Towarzystwa; pożyczkę tę ma Wydział kraj. dopiéro wówczas wypłacić, gdy się przekona, że pożyczka ta wraz z funduszami zebranemi na wykończenie szpitala wystarczy i budowa tak postąpi, że wartością wyrówna sumie pożyczki; 2) polecenie Wydziałowi kraj. aby rozpoczął rokowania z Towarzystwem o przejęcie od Szpitala głównego obowiązku léczenia pewnéj ilości dzieci, w szpitalu tym léczyć się mających, za umówioném wynadgrodzeniem. Wnioski te przyjęto.

P. Bartoszewski imieniem komisyi petycyjnéj zdawał sprawę z petycyi Sióstr miłosierdzia w Bursztynie o przyznanie im zasiłku 400 złr. z funduszu krajowego wnosząc udzielenie tego zasiłku. Po dłuższych rozprawach odesłano sprawę tę jeszcze do komisyi budżetowéj.

Posiedzenie XXI. (19/4) P. Czerkawski przedkłada sprawozdanie komisyi edukacyjnéj o wniosku p. Kabata (wniesionym na pos. XII) dotyczącym zaprowadzenia Wydziału lékarskiego w Uniwersytecie lwowskim. Po przemówieniu sprawozdawcy i p. Biłousa, popiérającego wniosek, ponowiono rezolucyę uchwaloną w roku zeszłym, a wzywającą c. k. Rząd, aby zgodnie z uchwałą Rady Państwa zapadłą w r. 1870 przystąpił do utworzenia Wydziału lékarskiego w Uniwersytecie lwowskim na koszt Skarbu Państwa.

Posiedzenie XXII. (20/4) Gmina m. Wieliczki wniosła petycyją o wezwanie c. k. Rządu, aby wody słonéj dla celów léczniczych udzielał darmo lub po cenie produkcyjnéj.

Sprawozdanie Wydziału kraj. co do potrzebnych funduszów dla zakładu obłąk. na Kulparkowie na wewnętrzne urządzenie tegoż odesłano do komisyi budżetowéj.

Sprawozdanie zaś Wydziału kraj. o poborze wiktu z kuchni szpitalnéj przez rządcę szpitala Lwowskiego odesłano do komisyi administracyjnéj.

Posiedzenie XXIII. (21/4) P. Skrzyński zapytywał jak stoi sprawa szkoły weterynaryi i szkoły kucia koni.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

Kraków d. 27. kwietnia. Komisyja sanitarna miasta Krakowa w ciągu miesiąca kwietnia prócz posiedzenia dnia 3 kwietnia, o którym już podaliśmy wiadomość odbyła jeszcze 3 posiedzenia.

Na posiedzeniu dnia 8 kwietnia przyjęto do wiadomości odpowiedź Magistratu, że komisarze obwodowi odmawiają wydawania świadectw ubóstwa życzącym sobie udać się na léczenie do kliniki tylko w razie, jeżeli proszący o świadectwo są zamiejscowi. — Nad zapytaniem Magistratu czy ze stanowiska zdrowotnego można pozwolić na wywożenie nieczystości kloacznych miejskich w okolicę ulicy Łobzowskiéj, gdzie dawniéj wywożono śmieci i gnój ze stajen wojskowych, powstała dłuższa dyskusyja. Po czém uchwalono: 1) że ani śmieci ani gnój, a tém mniéj nieczystości kloaczne, nie powinny być wywożone ani przed ani za rogatkę Łobzowską tylko ku ujściu Staréj Wisły; 2) aby śmieci i gnój dozwolono tam wywozić aż do czasu upływu kontraktu; 3) wyrazić ubolewanie ze strony komisyi sanitarnéj z powodu że przedmiot, tak ważny dla zdrowia miasta, jak wywóz śmieci i gnoju, dopiéro po zawarciu kontraktu pod obrady téj komisyi oddano. — Wyznaczono komisyję z Prof. Dr. Stopczańskiego, z fizyka Dra Mohra i weterynarza Paculy, która razem z referendarzem Wyrobiszem i delegowanymi komendy wojskowéj ma zastanowić się nad założeniem osobnéj rzeźni dla wojska w bastyjonie za rogatką Wolską. — Na wniosek Prof. Korczyńskiego uchwalono polecić sekretarzowi komisyi zbiérać materyjały do sprawozdania rocznego, które oprócz sprawozdania z czynności ko-

misyi sanitarnéj w ciągu roku z przytoczeniem treści protokułów i ważniejszych referatów ma także obejmować obraz statystyczny śmiertelności, chorobliwości i szczegółów mających związek ze sprawami zdrowia w m. Krakowie, o ile takowe zebrać się dadzą. Sprawozdanie to ma być przedstawione komisyi sanitarnéj z początkiem roku następnego. Komisyja sanitarna uprasza Magistrat i Fizykat miejski, aby dostarczono odpowiednich szczegółów statystycznych sekretarzowi komisyi i dozwolono mu wglądać w akta do tego potrzebne.

Na posiedzeniu dnia 13. kwietnia wniesiono plan rzeźni miejskiéj. Wybrano komisyję z Drów Lutostańskiego, Buszka i weterynarza Pacuły, która ma szkice przedstawione przez p. Żołdaniego zbadać i zdać o tém sprawę na najbliższém posiedzeniu. — Dr. Lutostański odczytał regulamin mający na celu poprawienie wód studziennych krakowskich. Po długiéj i wyczerpującéj dyskusyi wybrano komisyję złożoną z Prof. Stopczańskiego, Drów Buszka, Lutostańskiego i Mohra oraz Doc. Dra Grabowskiego, która ma według wniosku Prof. Korczyńskiego: 1) zbadać stan wody studziennéj i studzien na zasadzie rozbiorów już dawniéj robionych; 2) podać sposoby poprawienia wody w studniach na zasadzie projektu Dra Lutostańskiego; 3) Ułożyć regulamin dla studzien zakładać się mających; 4) zastanowić się nad wnioskiem fizyka Mohra, który radzi zakładać studnie artezyjskie i wiercić ziemię w celu zbadania jéj pokładów.— Następnie rozbiérano wykaz śmiertelności za miesiąc marzec przedstawiony przez Fizyka Dra Mohra, przyczém uchwalono nie czynić nadal różnicy w wykazach statystycznych, ogłaszanych w dziennikach politycznych, między chrześcijanami a żydami i ogłosić w *Czasie* zawiadomienie, że śmiertelność w marcu rb. w mieście Krakowie nie była większą, niż w tymże miesiącu w latach poprzednich, a to ze względu na pogłoskę o wielkiéj śmiertelności w m. Krakowie w ciągu marca r. b. — Prof. Dr. Janikowski odczytał wniosek o ustanowienie miejskiego biura statystycznego. Wniosek ten przekazano komisyi złożonéj prócz wnioskodawcy z Doc. Dra Grabowskiego i Dra Lutostańskiego.

Na posiedzeniu dnia 21. kwietnia Dr. Lutostański odczytał sprawozdanie komisyi wyznaczonéj do rozbioru szkiców budowy rzeźni połączonéj z topiarnią łoju i fabryką albuminu. Po dłuższéj dyskusyi uchwalono zatwierdzić przedłożone szkice i zalecić wybudowanie lodowni pod budynkiem służącym na rzeźnię. — Uchwalono kwotę 100 złr. wyznaczoną przez Magistrat na zakup krowianki dla tegorocznego szczepienia publicznego rozdzielić w ten sposób, aby każdy z lekarzy obwodowych otrzymał 25 złr. celem sprowadzenia sobie jak najlepszéj krowianki, którą ma szczepić w swéj stacyi szczepienia w ciągu miesiąca maja; pozostała zaś kwota 25 złr. ma być przeznaczoną podług wniosku Dra Mohra na nagrody dla tych, którzy zawiadomią Magistrat o wybuchłéj ospie u krów i pozwolą zebrać z nich limfę do szczepienia.

(Nad.) **Dyrekcyja kolei północnéj Ces. Ferdynanda** pod wielu względami zasługująca na uznanie z powodu wprowadzania u siebie różnych ulepszeń, w Krakowie dla swoich urzędników wybudowała dwa domy, mieszczące w sobie 48 familij. Domy te umieszczone są poza warsztatami téj kolei i odpowiadają w zupełności potrzebom urzędników. Jest jednakże pewna niedogodność, któréj potrzeba zaradzić jak najprędzéj. Z dwóch stron tych domów znajdują się dwa rozległe doły, zkąd brano ziemię na nasypy i gdzie na wiosnę a nawet i w ciągu całego lata gromadzi się woda ze śniegów lub deszczów i takowa rozkładając różne organiczne części, szérzy odrażającą woń a zarazem sprowadza zimnicę, i to tak częstą, jak może w żadnéj innéj dzielnicy Krakowa. Na 48 familij w miesiącu marcu zapadło przeszło 20 osób na zimnicę, do połowy zaś kwietnia 12 osób. Mamy nadzieję, że Szan. Dyrekcyja, dbając o zdrowie swych urzędników, przyśpieszy zasypanie owych dołów, gdyż praktykowany dotychczas sposób zsypywania śmieci i resztek węgla z lokomotyw nie odpowiada w zupełności potrzebie, ponieważ za lat kilkanaście dopiéro może znieść źródło zarazy.

= **Śmiertelność w mieście Krakowie.** W lutym r. b. zmarło ze stałéj ludności męż. 71, kob. 74. Ogółem 145 osób. (W liczbie téj dzieci do lat 15 : 75.) Obcych zmarło 25 osób. Mężczyzna jeden utonął przypadkowo. Kobiéta jedna została zamordowaną, a jedna posądzoną o dzieciobójstwo.

Przeważnie panowały choroby narządu oddéchowego (na zap. płuc zmarło 21, osób na gruźlicę 18). Ospa ciągle pojawiała się u nieszczepionych zmarło na nią dzieci 12. Płonica pojawiała się licznie ale przebiegała łagodnie. Dur brzuszny i osutkowy, który się pojedyńczo pojawiać zaczął, stał się w 4ch przypadkach przyczyną śmierci. Stan zdrowia w ogólności średni.

W marcu zaś zmarło ze stałéj ludności mężczyzn 69, kobiét 62. Ogółem osób 131. (W liczbie téj dzieci do lat 15 skończonych: 66). Z obcéj ludności zmarło ogółem 52 osób. Jedna kobiéta otruła się sinkiem potasu.

Na różnych punktach miasta pojedyńczo pokazywał się dur osutkowy rzadko śmiertelny (4) i brzuszny (4) z ospy naturalnéj zmarło dzieci nieszczepionych 10.

* **Wykłady Prof. Pettenkofra** (C. d.) W wykładzie 7 mówił P. o dołach kloacznych, zbijając dość ogólne mniemanie jakoby doły murowane na cemencie były już przez to samo nieprzenikliwemi. Bardzo staranne w téj mierze poszukiwania robił Dr. Wolffhügel, który badał stopień zanieczyszczenia gruntu miejskiego w Mnichowie, biorąc za miarę takowego utratę powstającą po wyprażeniu tak w części rozpuszczalnéj odparowanéj, jak w części nierozpuszczalnéj gruntu. Z poszukiwań tych okazuje się, że jeżeli ciężar téj straty w skutek prażenia w gruncie stosunkowo czystym oznaczono przez 100, takowa w gruncie na około spustów (kanałów) na cemencie murowanych wynosiła 221, na około dołów kloacznych w takiż sam sposób murowanych 363, nareszcie naokoło dołów nieszczelnych (*Schwindgruben*) 2,650 (*Ztschr f. Biologie* XI 459). Z tego porównania łatwo wywnioskować, ile pod względem zdrowia miasto zyskuje, gdy doły kloaczne przenikliwe zastępuje dołami cementowanemi, albo jeszcze lepiéj gdy znosi i te ostatnie. Przemawiając wreszcie usilnie za kanalizacyją, popiéra to zdanie swoje spostrzeżeniami czynionemi w Mnichowie co do częstości duru *(typhus)* u studentów (Dr. Lindwurm) i w wojsku (Dr. Port): otóż pokazało się, że tak w jednym, jak drugim zawodzie choroba ta zakaźna o 45% częściéj wydarzała się przed zaprowadzeniem kanalizacyi niż po zaprowadzeniu téjże.

* **Oczyszczanie wody bagiennéj i w ogóle mętnéj.** Lékarze wojskowi holenderscy na zasadzie spostrzeżeń czynionych podczas ostatniéj wyprawy przeciw Aczynowi (na w. Sumatrze) zalecają w tym celu dodawać półtorachlorek żelazawy (0,4 : 2,436 i 6,025 gm.) i sodę (1,157 : 6,025 i 12.06 gm. stosownie do wielkości używanych trojakich kotłów); z osadu, który po zagotowaniu powstaje, gdy już się ustoi, zléwa się wodę czystą. (*D. M. W.* 1876, N. 9).

Redaktor odpowiedzialny: Prof. Dr. St. Janikowski.

Nakładem Drów Grabowskiego i Janikowskiego.

W drukarni Uniwersytetu Jagiell. pod zarządem Ign. Stelcla.